

Realizacija lika u književnom, radijskom i filmskom mediju

Radanović, Tajana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:753298>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TAJANA RADANOVIĆ

REALIZACIJA LIKA U KNJIŽEVNOM, RADIJSKOM I FILMSKOM MEDIJU

Završni rad

Pula, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

TAJANA RADANOVIĆ

REALIZACIJA LIKA U KNJIŽEVNOM, RADIJSKOM I FILMSKOM MEDIJU

Završni rad

JMBAG: 0303048340, izvanredni student

Studijski smjer: Stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Medijska kultura

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Kristina Riman

Pula, siječanj 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Tajana Radanović, kandidatkinja za prvostupnicu Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, siječanj, 2017. godine.

Student

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Tajana Radanović dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Realizacija lika u književnom, radijskom i filmskom mediju koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 11. siječnja 2017.godine

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Općenito o medijima	2
2.1. Edukativne svrhe i zadaće medija	3
3. Književnost i književni lik.....	4
3.1. Prozne književne vrste zastupljene u dječjem vrtiću.....	6
3.2. Bajka.....	7
3.3. Braća Grimm	9
3.4. "Snjeguljica" braće Grimm	9
4. Radio kao medij	13
4.1. Radioemisije	14
4.2. Realizacija lika	15
4.3. Analiza radijske bajke "Snjeguljica i sedam patuljaka"	15
5. Film i djeca.....	20
5.1. Walt Disney	22
5.2. Analiza crtanog filma "Snjeguljica i sedam patuljaka".....	23
6. Lik u književnom, radijskom i filmskom mediju.....	28
6.1. Karakterizacija lika u književnom, radijskom i filmskom mediju	28
7. Zaključak.....	31
8. Literatura.....	32
9. Sažetak.....	35
10. Summary	36

1. Uvod

Prilikom obrade likova, koristeći razne medije, uočljive su bitne razlike u njihovoj prezentaciji i u sadržajima koji se uz njih nude. Ovisno o tome o kojem se mediju radi, lik će drugačije biti prikazan i dočaran. Čitajući knjigu, često se zamišlja fizički izgled lika, a slušanjem priče putem radija, slušno se dočaravaju lik i priča na temelju zvukova. Naposljetku, filmski medij nam pruža cjelokupni prikaz lika, od fizičkog izgleda i ponašanja pa sve do zvukova i psihičke karakterizacije lika. Može se reći da pruža vizualno i auditivno iskustvo, međutim ne ostavlja mjesta mašti, kao što je to slučaj u knjizi. Čitanjem knjige stvara se vlastita slika o pročitanoj priči, gdje veliku ulogu igra mašta i kreativnost.

Današnji mediji imaju velik utjecaj na djecu i zbog toga je vrlo važna njihova kvalitetna primjena. Svakodnevno su dostupni razni sadržaji, posebice putem televizijskih programa, a koji često nisu primjereni djeci. U predškolskom razdoblju njihova razvoja, koje je od presudne važnosti za budućnost, važno je usmjeriti ih na pravi put. Trebaju im se nuditi sadržaji koji su prikladni za njihovu dob i intelektualne sposobnosti. Bitno je da im se pruži mogućnost upoznavanja s raznim medijima i sadržajima koje oni nude. Treba im dati uvid u književne, radijske i filmske sadržaje kako bi se izbjegla usmjerenost samo na jedan medij.

Sadržaj ovoga rada usmjeren je na književni, radijski i filmski medij koji će se detaljnije analizirati i razraditi na temelju prikaza bajke *Snjeguljica*. Sagledat će se realizacija lika kroz svaki navedeni medij, u čemu se ogleda razlika, postoje li sličnosti, što bi bio najbolji odabir za prikaz lika te u čemu je razlika prilikom izlaganja istoimene bajke u sva tri oblika.

2. Općenito o medijima

Mediji imaju sve veći utjecaj na svakodnevni život i gotovo su nezaobilazni. Susrećemo se s njima gdje god išli te se čini da društvo ne može funkcionirati bez njih. Medije se može efikasno koristiti i kvalitetno primijeniti u različite svrhe u svakodnevicu.

Medij je svako sredstvo putem kojeg se prenose raznovrsne informacije. Pod pojmom medija najčešće podrazumijevamo radio, televiziju i tisak. Rodek (2007:8) definira medije kao *bilo koji prenositelji znakova odnosno informacija koji omogućavaju komunikaciju između najmanje dvije osobe.*

Peruško (2011) definira masovne medije kao institucije koje zadovoljavaju potrebu društva za javnom komunikacijom u kojoj mogu sudjelovati svi pripadnici društva. Masovni mediji su tisak, (novine, časopisi), film, televizija, radio, razni nosači zvuka i slike (video, CD, DVD).

Nabrojani se mediji mogu grupirati na različite načine. Po svojoj geografskoj razini i dosegu mogu biti lokalni, nacionalni i međunarodni. Prema obliku vlasništva i upravljačke kontrole razlikujemo privatni, javni, državni i slično. Peruško nadalje navodi da su proizvodi i sadržaji masovnih medija namijenjeni prodaji te su ujedno dostupni svim pripadnicima društva. Istaknuto je da internet ne spada u masovne medije samim time što proizvodi nisu namijenjeni prodaji te je komunikacija interaktivna, a ne samo jednosmjerna, što je glavna odlika medija (Peruško, 2011).

Glavne uloge medija su odgoj, opismenjavanje, komunikacija, prijenos informacija, zabava te posebice obrazovanje. Žderić (2009) navodi da dijete treba osposobljavati da razlikuje razne medijske sadržaje te da kasnije i samo zna odabrati onaj sadržaj koji je prikladan za njega te pomoću kojeg će uvidjeti razne vrijednosti koje može primijeniti u svakodnevnom životu.

Može se zaključiti da ima mnogo pozitivnih i edukativnih medijskih namjena, posebice elektroničkih, a ukoliko postoji njihova pravilna uporaba, mediji mogu imati veliki obrazovni i odgojni utjecaj na dijete.

2.1. Edukativne svrhe i zadaće medija

Suvremeni čovjek, a naravno, tako i dijete, sadržaje prima na obavijesnoj i emotivnoj razini. Žderić (2009) tvrdi da su masovni mediji kao sredstva komunikacije podložni raznim promjenama, a uzroke vidi u znanstveno-tehnološkoj revoluciji. Svaki naraštaj, misli Žderić, susreće se s nekim novim medijem čija se primjena uvelike odražava na svakidašnjicu pa tako i na sam proces učenja i međuljudsku komunikaciju. Zapravo, sve veća okruženost djece *elektroničkim igračkama* vodi k tome da se djeca sve brže snalaze u *šumi* medija.

Užurbani način života na neki je način *navukao* roditelje u svijet tehnologije. Djeci nude tablete, mobitele, računala i sl. kako bi zaokupili njihovu pažnju s obzirom na to da imaju sve manje vremena baviti se njima. Upotreba tehnologije je dobra i korisna, ali treba voditi računa o tome u kojoj se mjeri koristi. Ne smije se dopustiti da u potpunosti zaokupi dijete te postane njegov glavni interes pa čak preraste u ovisnost.

Marinčić (2014) govori da mediji *manipuliraju, oblikuju mišljenja*, na neki način *nameću određene teme*, ali da s druge strane *informiraju, odgajaju, obrazuju i zabavljaju* te su jednostavno sastavni dio našega života. Ističe da su mediji uvelike važni djeci koja svjesno ili nesvjesno znaju da ih mediji zabavljaju, informiraju te na samom kraju, obrazuju i odgajaju. S obzirom na to da mediji, kaže Marinčić, ipak i manipuliraju, smanjuju kreativnost, nameću svoja stajališta te potiču agresiju i strah, važno je stjecanje medijskih kompetencija za učenike, potom nastavnike, ali i roditelje kako bi aktivno koristili medije i kritički promišljali o medijskim sadržajima i ponudama te znali djeci ponuditi prikladne sadržaje.

Unatoč brojnim tvrdnjama o štetnom utjecaju medija, bitno je naglasiti njihovu edukativnu svrhu i zadaću; knjige, razni časopisi i novine uvelike služe kao obrazovni poticaji za djecu. Čitanje priča, bajki, listanje slikovnica, časopisa itd. iznimno doprinosi razvoju djeteta. Korisni mogu biti i programi koje nude radio postaje te razne televizijske kuće. Dijete se na taj način zabavlja kroz igru, ali istovremeno razvija maštu, logičko mišljenje i zaključivanje te se potiču mnoge intelektualne funkcije. (Marinčić, 2014).

3. Književnost i književni lik

Najjednostavnija i najraširenija definicija književnosti glasi: *književnost je umjetnost riječi*. Solar (2005) objašnjava da kada se književnost naziva *umjetnošću riječi* zapravo se naglašava jezik kao osnovna građa književnog djela. Upravo je jezik bitan da se razumije priroda književnosti. Što se tiče interpretacije književnog djela, nadodaje da je ono svaki tekst koji se zadržava u pamćenju zbog njegove osobite jezične strukture. Tako svi elementi jezične komunikacije dolaze do izražaja; zvuk, značenje, slika, mašta i misli se usklađuju na posve novi način. Zaključuje da istinsko razumijevanje književnosti upravo zbog toga pobuđuje osjećaje, potiče na razmišljanje i djeluje poput otkrića nečega što se ranije nije poznavalo.

Nema književnog doživljaja i ne može ga uopće biti bez jezičnog teksta, smatraju Škreb i Stamać (1983). Također, djelo predstavlja čitav kompleks književne pojave, a upravo je književnost mnogostrukost djelā. Prilikom razmatranja pojavnosti književnosti nemoguće je ne uključiti jezik koji ima središnje mjesto u književnosti.

Solar (1997) navodi da književnost ne čine samo književna djela, već je ona djelatnost, interakcija pisca i čitatelja. Književnost ne postoji bez čitatelja i slušatelja; nju čine autori, djela i publika. Jedino u uzajamnom djelovanju tih triju činitelja može se zapravo razumjeti priroda književnosti. Ističe da sva književna djela sadrže životno važne poruke koje se mogu razumjeti jedino ako su na osobit način prenijete. Književnost je i spoznaja i komunikacija.

Znanost o književnosti razlikuje tri osnovna književna roda: *epiku*, *liriku* i *dramu*. Epika objektivno prikazuje određene događaje, lirika izražava subjektivne osjećaje i misli, dok drama povezuje objektivno događanje sa subjektivnim ljudskim namjerama. Svaki od navedenih rodova se nadalje dijele. Epiku dijelimo na *epiku u prozi* i *epiku u stihu*. U *epiku u prozi* svrstavamo prozne vrste: roman, novelu i pripovijetku, dok u *epiku u stihu* ep i epske pjesme. U lirici imamo *tematsku* i *tradicionalnu* podjelu. Po *tematici* imamo ljubavnu, domoljubnu, socijalnu, misaonu, krajobraznu, duhovno - religioznu, intimnu, šaljivu lirsku pjesmu, dijalektalnu lirsku pjesmu i pjesmu u prozi. Pod *tradicionalnu* podjelu svrstavaju se elegija, oda, ditiramb, epigram, idila, himna i poslanice. Dok pod *dramu* spadaju tragedija, komedija i drama u užem smislu (Solar, 1997).

Solar (1997) navodi daljnju klasifikaciju; što se tiče epskih proznih vrsta postoje *jednostavni* i *složeni* oblici. U jednostavne književne vrste spadaju one vrste

koje izvorno pripadaju usmenom jezičnom stvaralaštvu: *mit, legenda, vic, zagonetka, poslovice i bajka*. Kod njih je vidljivo kazivanje koje oblikuje nesvjesno i izvorno te neke pojave i likovi svakidašnjeg života. Oni se suprotstavljaju složenijim oblicima proze, odnosno *romanu ili noveli*.

Dvojac Crnković-Težak (2002) dječju književnost opisuje kao književnost koja je prvenstveno namijenjena djeci. Crnković (1990) dječju književnost definira kao dio književnosti koja po tematici i formi obuhvaća djela koja odgovaraju dječjoj dobi, a koja su svjesno namijenjena djeci ili su tijekom vremena postala prikladna za dječju dob te ih isključivo ili najviše čitaju djeca. Dječja književnosti, smatraju Crnković-Težak (2002), uvelike pridonosi odgoju. Odgojno djeluje u pitanjima morala, vjere, dobrog ponašanja i ljudskih odnosa. Međutim, pored svega toga valja naglasiti da ako u djelu nema doživljaja, slikovitosti, adekvatnog izraza, ono više pripada poučnoj, informativnoj, udžbeničkoj ili sličnoj književnosti nego dječjoj. Ističu da je podjela na vrste, rodove i podvrste u dječjoj književnosti jednaka kao i u književnosti za odrasle. U dječjoj književnosti nema vrsta i podvrsta kojih ne bi bilo u tzv. velikoj književnosti.

Skлонost poetskom izražavanju i slušanju takvog izričaja, narativnost i ritam karakteristika su mladog čovjeka i dječje poezije. Prema Diklić i sur. (1996) posebnost dječje poezije jest ta što nosi attribute djetinjstva i primarni odaziv traži upravo u djetetu koje je nesputano i razdragano te raspoloženo za humor i smijeh.

Za razliku od poezije, proza se ubraja u slobodniji tip izražavanja. Diklić i sur. (1996) kao neke oblike dječje proze navode romane i pripovijetke o djetinjstvu i životinjama, razna pustolovna i znanstveno-fantastična djela, historijski romani, pripovijetke i slično. Primjerice, roman uvijek integrira dječju igru te bez nje ni junaci ne bi bili istiniti i uvjerljivi.

Diklić (1978) tako veliku ulogu u dječjim proznim djelima pridaje književnom liku. Naglašava da lik ima iznimno značajno mjesto, značenje, funkciju i smisao u strukturi djela. Po njemu je lik višeslojna tvorevina sastavljena od niza elemenata; središnji je književno strukturni sloj pripovjednog djela, jedan od najznačajnijih elemenata umjetničke tvorevine kako bi se razumjele etičke, estetske, idejno-tematske i druge kvalitete djela, te ujedno pridaje i smisao literarnoj cjelini.

Tomaševski (1998) kazuje da je lik glavna nit koja nam omogućava da se snalazimo u raznim nagomilanim motivima. Lik treba znati prepoznati te on mora više ili manje privlačiti pozornost. Kako bi se upoznao pojedini lik, pomaže njegova karakterizacija. Pod karakterizacijom se podrazumijevaju motivi koji određuju njegov

karakter. Kako bi se najjednostavnije okarakterizirao lik, daje mu se osobno ime. Karakterizacija može biti neposredna - o karakteru lika priopćuje autor, drugi likovi ili sam lik svojim priznanjima. S druge strane, vrlo je česta posredna karakterizacija - karakter vidimo iz junakovih postupaka i ponašanja. Junak dobiva najveću emocionalnu potporu čitatelja. Njega se prati s najvećom napetošću i pozornošću. On u čitatelju izaziva sućut, samilost, radost i tugu te se upravo uz njega najviše i vežemo prilikom čitanja.

Diklić (1989) navodi različite aspekte promatranja lika: etički, psihološki, sociološki, filozofski, biološki itd. U analizi lika – ovisno o prirodi književnog djela, može se primijeniti jedan od navedenih pristupa kao temeljni. Objašnjava da se kroz razne motive u tekstu otkrivaju (obrazlažu) emocije, postupci ponašanja, interesi, gledišta, karakterne crte lika. Ističe da književni lik u literarnom djelu kao i ličnost u stvarnom životu živi, radi, misli i osjeća. Ukratko, može se reći da *djeluje*. Svako njegovo djelovanje je motivirano. Motivi su glavni pokretači djelovanja lika radi postizanja određenih ciljeva.

Sagledavši sve navedeno, može se reći da je lik zaista jedan od središnjih, ako ne i najvažnijih elemenata književnog djela. On daje važnost djelu te je i pažnja većim dijelom usmjerena upravo na lika i njegove aktivnosti. Njega se prati, podržava, osuđuje, žali, ismijava, proživljavaju se dogodovštine zajedno s njime, što neminovno dovodi do čitateljevog poistovjećivanja.

3.1. Prozne književne vrste zastupljene u dječjem vrtiću

Klasifikaciju dječje književnosti dali su Diklić i sur. (1996) navodeći dječju poeziju, priče, romane i pripovijetke o djetinjstvu, zatim igrokaze i slikovnice. Upravo te vrste nazivaju dječjim, nadalje spominju Diklić i sur. jer ih upravo djeca predškolske dobi monopoliziraju. Za basnu navode da je na neki način granični žanr zato što se kreće po granici dječje i odrasle književnosti, stoga se nalazi u upotrebi i kod odraslih i kod djece.

U radu s predškolskom djecom najviše je zastupljena bajka. Razlog njene najveće prisutnosti u predškolskom odgoju jest njezina prilagođenost upravo toj dobnoj skupini.

3.2. Bajka

Bajke isprva nisu bile namijenjene djeci, konstatirali su Diklić i sur. (1996). No njihova poetska slikovitost, humor, čudesna zbivanja učinili su ih privlačnim upravo mladoj populaciji. Bajke se danas smatraju izrazito dječjim žanrom pa i zbog jedne od ključnih komponenti, a to je fantastičnost, odnosno čudesnost, smatra Diklić (1989). Njena je fabula obično zanimljiva i jasna uz pregršt stvarnih i nestvarnih događaja. Osim toga, navodi nadalje, u bajci se susreću *stvarni (realni)* i *nestvarni (fantastični, čudesni)* likovi. Stvarni likovi imaju ljudske, a nestvarni čudesne, nadnaravne osobine. Posebno su zanimljiva nadnaravna bića (zmajevi, vile, vukodlaci, vještice i dr.). Karakteristična je suprotstavljenost dobra i zla te njihova međusobna borba, što se smatra jednom od uočljivijih odlika bajke.

Prema Grgurević i Fabris (2012) bajka strogo odvaja dobro od zla te lijepo od ružnoga. Ističu da ona otkriva prisutnost zla te traži od djeteta da se opredijeli i ulijeva mu nadu u konačnu pobjedu dobra. Ona zapravo uči dijete kako se suprotstaviti i pobijediti zlo u svijetu koje je zapravo bitno manje od onoga koje je u nama, u našoj podsvijesti. Iznose zaključak da je to velika borba koja se zapravo odvija u našim glavama.

Sklonost formulaičnom načinu izražavanja te ponavljanjima i varijacijama istih motiva, bajka se u mnogo čemu približava poeziji, a niz njenih ostalih stilskih osobina kao što su odsutnost psihološke karakterizacije, ustaljeni tipovi ponašanja i ustaljeni likovi, svojstvo čudnog koje nikog ne začuđuje i plaši, polarnost dobra i zla, te neograničena moć mašte i želje nad stvarnošću čini je strogo određenom književnom vrstom, smatra Solar (1997).

Pintarić (1999) nadalje obrazlaže neka obilježja bajke. U prvome planu su teme. Teme bajki su zapravo moralni ljudski postupci. Izražava se vjera u dobro, no to dobro nije moguće bez muke i odricanja. Slijedi polarizacija dobra i zla, a dobro se na neki način odgađa kako bi na kraju steklo vječnost. Što se tiče likova, u klasičnim su bajkama likovi odrasli ljudi. Prema socijalnom stanju likovi su ili bogati (kraljevi i kraljice, bogati trgovci) ili siromašni (ribari, drvosječa, mlinar, siromašni čovjek). Prema svijetu iz kojeg dolaze likovi su zbiljski i nadnaravni. Svi oni mogu biti dobri i zli. Često je dobrota lika iskazana izgledom, ali i ne mora uvijek biti tako. Primjerice, bajka *Snjeguljica* donosi lijepu maćehu, ali s mnogo pakosti i ljubomore na Snjeguljčinu ljepotu da će je na kraju zloba odvesti u smrt. Prisutni su nadnaravni

likovi kao što su vile, vještice, patuljci i zmajevi, što je i jedna od odlika bajki te razlog iskazane zainteresiranosti za njih. Biti dobar u bajkama znači istodobno i biti skroman, pošten i čovjekoljubiv. Takve čeka teška muka, ali i nagrada, pa se može reći da se u tome bajke približavaju biblijskom gledištu. U bajkama se može predvidjeti zlo, ali ne i izbjeći. Osim dobrih vila, u bajkama uvijek postoje određene sile koje pomažu dobrima.

Bajke imaju čvrstu kompoziciju koja se temelji na ponavljanju. Uvod ne postoji ili je vrlo kratak. Diklić i sur. (1996) ističu da je pričajući narodne bajke narod izražavao svoja stradanja i boli, oduševljenja i radosti. Nema uvoda ni deskripcija, već radnja počinje odmah teći, *in medias res*. Također, bajke nemaju oznake mjesta i vremena radnje, a što se tiče likova, nema detaljnih opisa, već je kreiranje likova prepušteno čitaočevu ili slušaočevu kreiranju i doradi. Za kraj svake bajke karakteristično je uspješno nadvladavanje zla.

Crnković-Težak (2002) navode da je u narodnoj bajci bitno nizanje događaja i epizoda bez opisa, lica nisu opisana ni fizički ni psihički, nema statičnih opisa prirode, čudesno je mitološkog podrijetla, moral je vrlo specifičan (pobijediti i snaći se na bilo koji način, imati sreću) te da se sve događa u neodređenom prostoru i vremenu kao što prethodno navode Diklić i sur. (1996).

Za bajku se može reći da je jedna od najprivlačnijih vrsta dječje književnosti. Dokaz tome je što se djeca s njome susreću od najranijeg razdoblja kada im je čitaju roditelji, a primamljive su zbog jednostavnog i maštovitog stila pisanja. One dosta utječu na dječju maštu i daju im prostora o zamišljanju posve drugačijeg nerealnog svijeta gdje je sve moguće. Tu najviše i leži njihova privlačnost. Ništa ne može toliko zaintrigirati kao ono što je nemoguće. One im pružaju pogled u svijet svakakvih nerealnih bića i životinja koje govore, ali i daju bolji uvid u dobro i zlo. Osim što uvelike utječu na dječju maštu, daju i perspektivu dobrog i lošeg. Dobro na kraju uvijek pobjeđuje, a djeca uviđaju da se isplati biti dobar ma kroz kakav trnoviti put prošli. Bajke uče o dobroti, prijateljstvu, dobročinstvu i opraštanju neprijatelju koji na kraju ipak završi pogubno. Biti dobar i velikodušan te otvorenog srca je temelj ljudskosti koja se uvijek isplati ma koliko teško i naporno bilo u početku, bez obzira kakav put prošli do završne sreće i ispunjenje pravde.

3.3. Braća Grimm

Braća Jacob i Wilhelm Grimm bili su poznati njemački učenjaci, ali najviše su poznati po svom radu na sakupljanju njemačkih narodnih pripovijedaka, koje su već nakon prvog izdanja ušle u riznicu europske dječje književnosti. Te su priče doživjele mnoge prerade, ušle u književnost drugih naroda, pa se danas smatraju najrasprostranjenijim narodnim pripovijetkama.

Braća Grimm putovala su po selima i predgrađima gradova i sakupljali priče koje su se do tog vremena prenosile usmenom predajom. Drevni motivi priča kroz stoljeća su obogaćeni novim sadržajem. Usporedno sa starim praznovjernim predodžbama o natprirodnim silama, u njemačke narodne pripovijetke uvlače se tijekom vremena nova saznanja o snazi i pobjedi zdravog razuma (Grimm, 1989).

3.4. "Snjeguljica" braće Grimm

Bajku *Snjeguljica* braće Grimm može se smjestiti u kontekst narodne bajke. Za početak, nema nikakvog uvoda i opisivanja, već radnja počinje odmah teći opisivanjem pada pahuljica koje je kraljica gledala na crnom okviru prozora. Nema određivanja vremena ni mjesta radnje kao ni prevelikog opisa likova, već je to prepušteno čitaocu. Kod opisivanja djeteta kakvo bi željela kraljica spominje se samo bjelina kože, rumeno lice i crna kosa, koje se uspoređuje s okolinom. Fizičke i psihičke karakteristike likova nisu posebno istaknute.

Tema

Bajka govori o djevojci zvanj Snjeguljica koja je po smrti majke dobila zlu maćehu, a koja je se uporno htjela riješiti. Djevojka je pobjegla te se nastanila u kućici u kojoj je živjelo sedam patuljaka. Stalno nailazi na razne prepreke, ali na kraju dobro pobijedi te onda završi sretna s princem.

Dobro i zlo

Snjeguljica je dobra i lijepa, opisana kao djevojka blijedog lica, crne kose i rumenih obraza: *Naskoro poslije tog rodi kraljica kćerkicu, bijelu kao snijeg, rumenu kao krv, a kose crne kao ebanovina i zato je nazvaše Snjeguljicom* (Grimm, 1989, 130). U odnosu na Snjeguljicu vidljivo je ostvarenje kontrasta s novom kraljevom

ženom, koja je bila lijepa, ali ohola: *Nakon godinu dana kralj se oženi drugom ženom koja je bila lijepa, ali ohola i bijesna* (Grimm, 1989, 130).

Snjeguljičina rastuća ljepota razlog je gradacije zla već ionako zločeste kraljice. Kraljičina zavist i oholost kulminirale su time da je naručila ubojstvo nedužne Snjeguljice: *Zavist i oholost rasle su u srcu njezinu sve više te nije imala mira ni noću ni danju. Naposljetku zovne nekog lovca* (Grimm, 1989, 130-131). Lovac nije počinio ubojstvo: *Kako je bila lijepa, lovac se smilovao* (Grimm, 1989, 131).

Neutaživa kraljičina želja da bude najljepša jest pomalo zastrašujući prizor. Naime, pojela je Snjeguljičine organe kao dokaz da je djevojka mrtva i da je ostala najljepša žena na svijetu: *Kuhar ih je morao skuhati, a zla ih je žena pojela, uvjerena da su od Snjeguljice* (Grimm, 1989, 131).

Opisi

U dijelu bajke u kojem Snjeguljica dolazi u kuću u kojoj žive patuljci ističe se malenkost prostora i stvari time što je Snjeguljica od svakog tanjura i vrča uzela jedan dio te joj u početku niti jedna posteljica nije odgovarala. Uspoređuje se njena visina s malenkošću prostora i stvari: *Snjeguljica bijaše gladna i žedna te sa svakog tanjurića pojedje malo variva, i uz to kruha, a iz svakoga vrčića po kap vina; ne htjede uzeti sve s jednoga; umorna htjede nakon toga leći u jednu od onih posteljica, no nijedna joj ne bijaše dosta prikladna* (Grimm, 1989, 132).

Djevojičina ljepota utječe i na patuljke jer je upravo zbog ljepote nisu htjeli probuditi što se može shvatiti kao jedna od značajnijih karakteristika i motiva bajke: *Kako li je lijepo ovo dijete! - tako su se veselili te je nisu htjeli probuditi već je pustili da spava* (Grimm, 1989, 133).

Bez obzira što je Snjeguljica ušla u njihovu kuću i pojela im hranu i popila vino te odspavala, patuljci su se lijepo ophodili prema njoj. Odmah su željeli da ostane i brine se za kuću. Iskazuje se njihova ljubav prema njoj samim time što su je upozoravali da bude oprezna i da nikome ne otvara vrata. Nema detaljnih opisa svakog pojedinog patuljka, već samo podatak da žive u maloj kućici i upotrebljavaju male stvari. Po njihovom ophođenju prema Snjeguljici može se zaključiti da su dobri i spremni pomoći: *Bi li htjela biti naša domaćica, da nam kuhaš, postelje rediš, pereš, šiješ, pleteš i da u svemu držiš red i čistoću pa možeš ostati kod nas i ništa ti neće nedostajati? - navale je pitati patuljci* (Grimm, 1989, 134).

Kulminacija radnje

Kraljica se uvjerila da je djevojka živa i to ju je toliko izjedalo da je počela planirati kako da je ubije, ali ovaj put sama: *Stane opet razmišljati te razmišljati kako da smakne Snjeguljicu jer dok god nije bila uvjerena da je najljepša u čitavoj zemlji, nije imala zbog zavisti mira* (Grimm, 1989, 134).

Vidljiva je Snjeguljičina prevelika dobrota i vjera u ljude, ali i naivnost kada je starici koja je bila zapravo kraljica otključala vrata. Njena dobrota ju je stajala života: *Ovu čestitu ženu mogu pustiti u kuću, pomisli Snjeguljica* (Grimm, 1989, 135). Stara je, s druge strane, nemilosrdno počinila zločin i otišla zadovoljna ne mareći ni za što: *Dosad si bila najljepša - promrsi stara i jurne iz kuće* (Grimm, 1989, 135). Patuljci su našli Snjeguljicu mrtvu i toliko su se prestrašili da su je naposljetku i spasili: *Dignu je pa kad vidješe da je prejako stegnuta, razrežu pojas te ona počne polako disati i oživi* (Grimm, 1989, 135).

Njihova dobrota i upornost su urodili plodom. Međutim, djevojka ih opet nije poslušala i zbog svoje vjere u ljude završila je nanovo mrtva: *Jadna Snjeguljica ne posumnja ništa i dopusti da je stara počeshlja, no čim češalj kroz kosu, kadli otrov počne djelovati i djevojka se onesvijesti* (Grimm, 1989, 137).

Bez obzira što su je patuljci stalno upozoravali, ni ovaj put Snjeguljica nije uspjela odoljeti novom iskušenju - jabuci. Kraljica je ovog puta htjela biti uvjerena da će Snjeguljicu ubiti bez ikakve smetenosti u postupku. Bila je promišljena i lukava; okusila je pola zdrave jabuke, a pola otrovane dala je djevojci: *Jabuka je bila izrađena tako vješto da je samo crvena polovica bila otrovna. Snjeguljica radoznalo promatraše lijepu jabuku pa kad vidje da je seljakinja okusi, ne mogaše odoljeti, pruži ruku i uzme otrovnu polovicu* (Grimm, 1989, 138).

Kad je kraljica došla kući, napokon je bila zadovoljna jer je izvršila svoj cilj i bila je najljepša: *Sad joj se zavidno srce smirilo, ukoliko se zavidno srce može smiriti* (Grimm, 1989, 139).

Patuljci su se bezuspješno mučili da ožive Snjeguljicu. Dokaz njihove velike ljubavi je taj što su je čak tri dana oplakivali i napravili samo za nju proziran lijes od stakla. Iznimno im je prirasla srcu i jako su tugovali za njom: *tri je dana oplakivahu* (Grimm, 1989, 139). Zanimljiva je činjenica da je, iako mrtva, djevojka fizički djelovala puna života: *Napokon je htjedoše zakopati, ali ona na izgled bijaše zdrava i krepka kao živa, obraza još crvenih* (Grimm, 1989, 139).

Dobro i ljubav u bajkama uvijek pobjeđuju pa će se tako pojaviti i kraljević koji se na prvi pogled zaljubio u uspavanu ljepoticu: *jer ne bih mogao živjeti, a da ne gledam Snjeguljicu; voljet ću je i poštivati kao svoje najmilije* (Grimm, 1989, 140).

Kazna i nadvladavanje zla

Kraj priče je stereotipan jer dobro pobjeđuje zlo, a zanimljiv je način na koji je kraljica umrla, što nije baš uobičajeno i poznato javnosti. Poznato je da bajke braće Grimm imaju zapisanu, pa često i opisanu kaznu koja sustiže počinitelj: *Ali već joj u dvoranu kliještima donesoše usijane željezne papuče, staviše ih pred nju i ona morade u njima plesati, sve dok mrtva ne pade na zemlju* (Grimm, 1989, 141).

Karakteristike bajke

Bajka ima karakterističan početak i kraj. Sveprisutna je borba dobra i zla kroz cijelu bajku. Ne može se reći da je karakterizacija likova crno-bijela budući da je kraljica bila zlobna i ohola, ali je s druge strane bila prelijepa. Izgled nije uvijek poistovjećen s osobnosti likova.

Specifičnost bajke leži u tome što se u njoj pojavljuju čudesni događaji koji nikog ne začuđuju, a tada se sve bogatstvo mašte budi. Uvelike se razlikuje od realnosti i stvarnih obilježja te povlači čitatelja u svoj neobičan svijet. Bajka na neki način predstavlja bijeg od stvarnosti i ulazak u neku drugu dimenziju gdje je sve moguće.

Etička i moralna poruka

Dobro uvijek pobjeđuje zlo, jasna je etička te moralna poruka bajke. Međutim valja razlikovati dobrotu i naivnost; ne smije se vjerovati svima ma kako nevino i slabo oni izgledali: *Ovu čestitu ženu mogu pustiti u kuću - pomisli Snjeguljica* (Grimm, str. 135)

Snjeguljičina lakomislenost i prevelika vjera u ljude usmrtila ju je čak tri puta, što je na neki način i pomalo smiješno, jer je vidljivo da nije naučila lekciju nakon prvog, nakon drugog, ali ni nakon trećeg puta. Nije problem pogriješiti, već ne naučiti iz vlastitih pogrešaka.

4. Radio kao medij

Radio je medij koji svoje prve korake čini početkom 20. stoljeća, ali je itekako nastavio prikupljati svoju slušalačku populaciju i u 21. stoljeću te postao nezaobilazni dio stanova, kuća, automobila, kafića...Zvuk se prima putem radiovalova, a njegova popularnost nije prestala usprkos razvoju drugih medija koji pružaju i zvuk i sliku. Ljepota radija kao medija leži u sveprisutnosti i nenametljivosti koju pruža svojim postojanjem.

Novak (2006: 347) je radio u najširem smislu definirao kao *postupak prijenosa govora i glazbe putem radiovalova*. Ističe da je njegova svrha obavještanje slušatelja te zadovoljavanje kulturnih, zabavnih i ostalih potreba.

Pored njegove svrhe, koje je obrazložio Novak, Mučalo (2010) navodi da radijski medij zapravo nema konkretnog izumitelja. Od samih početaka je bio međunarodni izum, odnosno vlasništvo brojnih znanstvenika, istraživača i zaljubljenika radioamaterizma. Bežična komunikacija predstavlja izum od velike važnosti, posebice u 20. stoljeću.

Spunar (2000) smatra da je radio kao i drugi mediji, onakav kakvo je društvo u kojem djeluje pa stoga radio u društvima nižih tehnologija predstavlja sredstvo masovnog priopćavanja. Nadodaje kako ima funkciju informiranja građana i omogućuje im da se socijalno identificiraju.

Bošnjak (2004) smatra da je gotovo paradoksalno što radio kao uvelike javni, najprošireniji i najpristupačniji medij od svih, također može biti i intenzivan osobni medij, gotovo subjektivan. Može se reći da je radio poput drame i dokumentarca vizualni medij, ali na interaktivan način. Njegova kreativnost leži u rezultatu trokuta: glas/zvuk - producent - slušatelj. Za usporedbu navedi se televizija koja je sa svim bojama i tehničkom briljantnošću te trikovima perspektive vrlo neobvezatna. Može se zaključiti da je to realističan medij, no s druge strane, nudi gotov proizvod i ne ostavlja mjesta mašti.

Bačić i dr. (1970) smatraju da je prisutnost radija, kao i televizije, u suvremenom životu postala tolika da se ne mogu zamisliti informacije, kultura i zabava bez prisutnosti tih medija. Oba sredstva prenose poruke te time ostvaruju efekte sociološkog, psihološkog, estetskog i etičkog karaktera. No radio ipak predstavlja jednodimenzionalni izraz gdje dominiraju riječi i zvuk.

Radio je, dakle, medij koji omogućava primanje informacija samo putem zvuka. Pojedini događaji i cijele radnje moguće je samo čuti, ali ne i vidjeti, tako da na temelju zvuka stvara se osobna vizualizacija temeljena na čujnome. Prilikom slušanja pojedine priče, prepričava se radnja, opisuju izgled i ponašanje likova, detaljnije opisuju stvari i njihov položaj, sveprisutni su razni zvukovi koji u konačnici i kreiraju cjelokupni doživljaj i sliku.

Bačić i dr. (1970) smatraju da je svrha radijskih programa, u okvirima predškolskoj odgoja, ubrzati razvoj predškolskog djeteta i povećati njegovu zrelost za školu. Iz njih također proizlaze sadržaji vezani uz likovni, glazbeni te fizički odgoj.

4.1. Radioemisije

Tijekom razvoja radijskih programa, postupno su se počeli uvoditi programi i razne emisije za djecu, poetski ostvaraji, priče i dramska djela.

Kada se govori o radioemisijama namijenjenima djeci, najčešće se misli na one u kojima sudjeluju i sama djeca. Tada izražavaju svoja razmišljanja i iskustva koje iskazuju u neposrednom razgovoru. Radioemisija *Mali svijet velikih misli*, koja se emitira na Radio Istri svaki utorak u 17:05 sati, obrađuje aktualne obrazovne projekte u pojedinim vrtićima i vrtićkim skupinama. Naime, ti se projekti realiziraju putem osmišljene igre i stvaralaštva. Emisije obuhvaćaju učenje u prirodi, učenje putem izložbi, raznih radionica, kulturnih, gastronomskih i drugih manifestacija te kazališnih i lutkarskih predstava koje djeca, predvođena svojim odgajateljicama, posjećuju. Djeca se u emisiju uključuju i telefonskim putem. Takvim pristupom pridaje se važnost svakome djetetu da iskusi nešto novo i uđe u radijski svijet te izrazi svoje mišljenje (Radio Istra).

Međutim, odgojna i obrazovna uloga radija postiže se i tako što se emitiraju sadržaji koji uključuju čitanje poezije i pričanje priča namijenjenih djeci. Jedan od, možda, najzanimljivijih književnih oblika koji se uspješno realizira u radijskom mediju je radiodrama.

Za radiodramu je ključna njena radiofoničnost. Glasovi i zvukovi, a osobito tišina, imaju značajniju ulogu. Upotrebljavaju se razni zvukovi koji se ili ubacuju ili ih proizvode glumci. Upravo je zbog toga radiodrama vrlo interesantna i posebna (Mučalo, 2010).

4.2. Realizacija lika

Kod slušanja radijske priče prisutan je jedan pripovjedač koji prepričava radnju, opisuje likove i stvari te razne sporedne sastavnice. Bajka započinje pripovijedanjem, upotrebljavanjem formulaičnog izraza *daleko, daleko negdje iza brda i začarane rijeke*, čime se naglašava bezgranična daljina i mističnost rijeke. Kao i u književnoj bajci, ne postoji točna definicija vremena i mjesta radnje.

U radijskoj drami, pripovjedaču se pridružuju likovi sa svojim monolozima ili dijalozima s drugim likovima.

Kod slušanja priče, događaji i opisi su predočeni zvučno. Na temelju čujnog doživljaja slušatelj stvara vlastitu sliku. Slušanjem radiodrame dobivaju se informacije vezane za fizički i psihički opis pojedinog lika, međutim vlastite kreacije određenog lika ipak su zanimljivije. Konture lica, građa, stas postaju projekcije mašte. U tome je ljepota radijskog medija jer vlastita domišljatost i kreativnost čine glavni lik gotovo privatnim. Izgovoreni opisi nisu u potpunosti nametnuti, već služe samo kao vodič u stvaranju vlastite predodžbe.

Bošnjak (2004) tako uspoređuje opis jednog lika na televiziji i na radiju. Kad se, primjerice, na nekom televizijskom kanalu prikazuje Hamlet ili bilo koji drugi lik, vidi se lice i tijelo određenog glumca. Na radiju, s druge strane, slušatelj jedino uz pomoć modulacije glasa i misli vizualno stvara vlastitog Hamleta ili bilo koji drugi lik. To je jedna od posebnih strana radija. Televizijskom je slikom sve ponuđeno i prima se kao takva, dok se na *radiju daju boje kojima slikamo vlastite slike; daju nam se note i sami sastavljamo unutrašnje melodije* (Bošnjak, 2004:22).

4.3. Analiza radijske bajke "Snjeguljica i sedam patuljaka"

Snjeguljica i sedam patuljaka smatra se audio bajkom. Bajku je režirao Stjepan Jakševac, a likovima su glasove posudili Nevenka Stipančić kao Snjeguljica, zatim Mira Župan kao kraljica, ulogu ogledala dobio je Božidar Smiljanić, dok je lovac postao Mirko Janjčić. Svoj je glas mladom kraljeviću dao Božidar Orešković, dok su patuljci bili članovi Dječjeg zbora Radio Televizije Zagreb. Pripovjedač je bio Zlatko Crnković. Kao glavni i odgovorni urednik potpisao se Dubravko Majnarić. Snimka je objavljena 1973. godine.

Tema

Tema ove radijske priče jednaka je temi originalne bajke braće Grimm, a govori o suživotu djevojke Snjeguljice s patuljcima koje je srela u bijegu od zle kraljice koja joj je ujedno bila i maćeha, te Snjeguljičina tužna sudbina koja je razlog prevelike mržnje i zavisti njene maćeha.

Dobro i zlo

Snjeguljičina maćeha, ujedno prekrasna kraljica, prikazana je kao zao lik. U tonu njezina glasa naslućuje se tračak zlobe pomiješan sa zlom slutnjom: *To mi je drago, to mi je milo čuti jer misao neka tamna sve više dane mi muti.*

Iz kraljičinih riječi, u naletu ljutnje, saznaje se da je ona Snjeguljičina maćeha te govori da će joj upravo zbog toga biti lakše ubiti je. Njezina je zla narav iskazana i time što joj je nakon ružnih riječi i lice poprimilo ružne mrlje: *Snjeguljice, pastorčice moja, o sva je sreća što nisam rođena prava majka tvoja, već druga žena oca tvog kralja svemoćnog, zato će mi lakše biti u grob te otpremiti.* Zadnje riječi izgovorila je tiše, lice joj je probljedilo te su joj na licu izbile neke ružne mrlje. Lijepo i slikovito može se čuti kako se opisuje mijenjanje izraza i boje njenog lica. *Posljednje riječi rekla je nešto tiše dok licem posve blijedim ružne joj neke mrlje redom izbiše. I tako ljutito hoda a onda zazvoni zvoncem i pritom doda dok se sablasno smiješi.*

Kraljičin bijes zbog saznanja da nije najljepša žena na svijetu otvorit će motiv pokćerkina ubojstva. Zatvorila se u svoju odaju i cijelu je noć spremala razne otrove; čuje se njezin prijeteći glas: *Iznenadena strašna ogledalom gotovo tresnu. Jedva se, jedva se svlada. Nitko je nikad do tada ne vidi tako bijesnu. U komoru se tajnu svu noć zatvara, svu noć otrove nove kuha, sprema, čara, ponekad čuje se samo iz tmine glas što prijeti.*

Opisi

Opisi su u radijskoj priči detaljniji nego što je to slučaj u pisanoj bajci braće Grimm. Detaljan je kraljičin opis kada ide do prozora i odmakne teške zavjese, pritom se detaljno opisuje vrludanje njezine haljine. Snjeguljica je, saznaje se potom, neviđene ljepote, ali blijeda lica, voli milovati strune i pjevušiti. Tamne i hladne slike u kraljičinoj sobi u kontrastu su s pozitivnom energijom u drugom krilu dvorca gdje se nalazi Snjeguljica: *A u tom krilu dvora slika je posve druga. Sred plave sobe djevojčica ljepote neviđene, a nešto blijeda lica i sjene zamišljene za glazbalom sjedi*

i nježne strune dira. Tada se začuje ženski glas djevojčice, napola djevojke koja pjeva, iskustvo koje pisana bajka nema. Djevojka se kroz pjesmu jada. Glas je tako nježan i pomalo tužan, nostalgičan.

Vrlo je napeta situacija između lovca i Snjeguljice kada je u šumi nastoji ubiti. Odvija se dijalog između njih dvoje u kojem joj lovac priznaje sve: *O Snjeguljica mila moram, ali ne mogu ne, ne! Moram vam reći, jadan moram vam reći sve. I glasom drhtavim, teškim i plačnim od uzbuđenja sve ispriča joj.* Nadalje, kada Snjeguljica stigne u kućicu saznaje se da se radi o kućici patuljaka: *sve je maleno, maleno i sve brižno pripremljeno.*

Nedugo zatim čuje se iz daljine pjesmica. Patuljci pjevaju kako su iskopali rudu i vraćaju se iz tajnoga grada. Melodija i zvuk daju dozu veselja i zabave. Obzirnost patuljaka vidljiva je u tome što je nisu htjeli buditi, a njihova suosjećajnost vidljiva je iz iskrenih suza koje su isplakali čuvši Snjeguljičinu priču. U pozadini nazire se pjesma koja docira stanja i emocije likova: *Sve dok nisu pozaspali u četiri krevetića... Patuljci se gledat' stali i manjkalo nije mnogo pa bi složno zaplakali.*

Kulminacija radnje

I u radijskoj priči kraljica iskušava Snjeguljicu i nudi joj dar. Međutim, darivanje se ne ponavlja tri puta, već samo jednom. Djevojka je bila sva zbunjena kada ju je starica upitala za malo vode. Isprva nije željela povjerovati, ali ju je zavarao njezin mili glas i ubogi stas. Snjeguljica je povjerovala: *Učila me još pokojna mila mati da vode svakom, svakom stvoru treba dati.*

Kad joj je starica ponudila jabuku kao dar, isprva je nije htjela uzeti i premišljala se te govorila da je boli grlo. Pokušala je prekriti svoju blagost i naivnosti. No kad je vidjela da ju je i starica okusila, usprkos svemu, zagrizla je jabuku i povjerovala starici te pala mrtva: *Hvala, hvala ne smijem jesti jako me boli grlo... Kušaj i ti, evo ja ću do polovice. Kušaj i ti baš je slasna ...Slijedećeg trena jao jada o jao jada Snjeguljica mrtva ko pokošena pada.*

Zrcalo je kraljici vratilo mir jer je ponovno bila najljepša žena, no ne mari za zlo koje je počinila. Čak je i pjevušila, dok su istovremeno iza devet brežuljaka patuljci žalovali: *I doista dok kraljica najzad sretna smiruje se čak potihom pjevuckajući, iza devet brežuljaka žalost je u maloj kući.* Njihova je ljubav prema Snjeguljici bila neizmjerena. Sve su pokušali kako bi je oživjeli. Na kraju su napravili stakleni kovčeg i

položili su je u njega gledajući joj lice: *Sve su redom pokušali ne bi li dragoj Snjeguljici oduzeti život dali.*

Treći dan čula se pjesmica koje je doprla do kućice. Neki mladi kraljević je u planini bio u lovu, a iz pjesme koju je pjevao razabire se da ni on nije bio sretan. Kad je stigao bliže, patuljci su ga zamolili da ne pjeva ovdje jer u kući vlada žalost. Nato on pogleda Snjeguljicu i ostade zapanjen njenom ljepotom pa im ponudi: *Snjeguljicu on pogleda i ostane preneražen nad ljepotom, nad milotom lika njena pa ponudi zlata koliko god traže da je dvoru svom odnese, da je makar mrtvu gleda.*

Glazba je u službi emocije, što nije karakteristika samo radijskog medija. Kad se Snjeguljici svijest vratila, zarumenila se te joj je kraljević ponudio zlatni prsten kao zalog sreće da bude njegova žena: *A kraljević nepoznati ispriča joj kako pati, a onda joj smjerno reče: Ljepotici Snjeguljici nudim ovaj prsten zlatni kao zalog svoje sreće, kao svojoj vjerenici.*

Kazna i nadvladavanje zla

Dramatično i vrlo slikovito iskazano je kraljičino razočarenje kada saznaje da više nije najljepša i da je Snjeguljica nova kraljevna. Ne želi se suočiti s istinom i rukom baca ogledalo. Kraljičina smrt je sumorna i mračna; iz pogrebne komore poletjeli su vampiri: Taj je prizor suprotstavljen drugome; na dvoru se slavilo vjenčanje. Snjeguljica je plesala s patuljcima, a na kraju dana, veseli, siti i razdragani, vratili su se kući pjevajući. *I rukom jarosno gnjevno ogledalo baci. A ono razbijeno sad kao kobni znaci gledalo je na podu mrtvo lice njeno. Srce joj gvozdено, ledeno puče i tako se smiri, a iz komore crne poletješe sablasti neke, sami vampiri. I dok je ovdje u dvoru stravičnom, tamnom zastava crna vijorila i svita žalovala u dalekom je dvoru slavnom vesela svadba pirovala.*

Karakteristike radijske priče

Radijska bajka daje posve novo gledište i interpretaciju u odnosu na književnu bajku. Budući da su prisutni samo zvučni efekti, vidljivo je da su situacije mnogo detaljnije opisane i dočarane. Nema pretjerivanja u fizičkom opisu likova, primjerice, ne opisuje se previše Snjeguljičin vanjski izgled, već je samo spomenuta njena ljepota, bijelo lice i rumeni obrazi. Likovi su psihološki okarakterizirani te ih se može razlikovati po tonu i boji njihova glasa. Zloća u kraljičinu glasu je karakteristična, kao milina te nježnost Snjeguljičina glasa. Jedna od velikih prednosti radijske priče jest

što se samo po tonu glasa može mnogo toga zaključiti. Kod lovca se prepoznaje strah, kod kraljice ljutnja i oholost.

Uočljive su neke razlike naspram književne bajke, kao primjerice početak. Ne spominje se Snjeguljičina majka, ne navodi se boja njene kose, već radnja započinje oholom kraljicom bez opisivanja likova: *U jednoj odaji tihoj kraljica krasna sjedi pred ogledalcem tajnim od zlata, stakla i mjedi*. Također, Snjeguljici je ponuđen smo jedan dar, a ne pojas i češalj, ali je na isti način djevojka oživjela tako što se jedan od onih koji su je nosili spotaknuo i komadić jabuke joj je ispao iz grla. Na kraju kraljica nije došla na bal i plesala do smrti, već je umrla u svome dvoru.

Stalno je prisutna pjesma ili se mogu čuti pozadinski zvukovi. Glasovi likova izražajni su i prikladni njihovom karakteru i trenutnom raspoloženju. Vrlo je iznenađujuća moć korištenja radija kao sredstva prepričavanja bajke. Čuju se zvukovi prirode, životinja, raznih pozadinskih stvari na koje se inače i ne obraća prevelika pažnja.

Etička i moralna poruka

Etička poruka je ista kao i u narodnoj bajci, a to je da se na kraju uvijek isplati biti dobar i da dobro uvijek pobjeđuje. Iako Snjeguljica u radijskoj bajci nije odmah bila naivna kao ona iz narodne bajke, ipak je na kraju završila tragično. Valja vjerovati svom instinktu i zagrepsti dublje ispod površine i onoga vidljivog oku.

5. Film i djeca

Televizija predstavlja najutjecajniji elektronički medij. Osim što gotovo svako kućanstvo posjeduje televizor, djeca se s njime susreću i u raznim odgojno-obrazovnim ustanovama, trgovačkim centrima, uslužnim objektima i slično. Pritom je vrlo važno adekvatno, kontrolirano i planirano upotrebljavati tv-sadržaje. Na taj se način u velikoj mjeri može pozitivno utjecati na motivaciju i razmišljanje djece te uporabu njihovih kognitivnih vještina. Ponuđeni likovi, rječnik i scene znatno oblikuju dječju igru. Ako se promatra i dokumentira dječja igra dobiva se uvid u dječje poimanje odgledanog sadržaja te kontekst u kojem dijete odrasta, a u kojem televizija oblikuje njegovo iskustvo (Blanuša Trošelj i Srića 2014).

Prva emitiranja televizijskog programa obavljala su se korištenjem radijskih odašiljača, dok su prve televizijske emisije nastale prebacivanjem popularnih naslova s radija. Ono što povezuje televiziju i film jest slika i izražajne karakteristike. Pokretna slika s popratnim zvukom, preoblikovana stvarnost tehničkim postupcima snimanja, publika koja gleda na platno ili ekran ukazuje na to kako ta dva vizualna medija imaju mnogo sličnosti. U prvoj polovici 20.stoljeća film je obavljao sve programske funkcije televizije. Film je nekad imao upravo onu funkciju koju danas imaju televizija i radio (Peruško, 2011).

Mikić (2001) o filmu govori kao o složenom području. On je istovremeno osobni doživljajni i društveni fenomen, kulturni i gospodarski, zabavan te je ujedno i umjetnost. Film pripada tradicionalnijim masovnim medijima (uz televiziju i radio) koji izričaj prima slikama i zvukovima. Može se reći da je film industrija zabave budući da gledatelju nudi opuštanje te ulazak u neki drugi, nesvakidašnji svijet. Film je od kazališta posudio filmski scenarij, fabularnu strukturu, scenografiju i glumu, od opere i baleta pokret i glazbu, od književnosti tehniku naracije, a iz fotografije i slikarstva izražajnost planova i kompozicije. U igranom i animiranom filmu temeljno je polazište priča ili fabula filma. Fabula se može definirati kao izlaganje događaja u njihovom vremenskom periodu.

Turković (1988) također ističe da je fabula jedan od ključnih elemenata koji neki film čini maštalačkim i fikcionalnim, za razliku od dokumentarnog filma. Obrazlaže da je ona zapravo niz događaja koji dovode do nekog uznemirenja, potom događaja u kojima se uznemirenje razrađuje i eventualno razrješava. Upravo zato se i fabula često drži jezgrom fikcionalnosti.

Mikić (2001) navodi da film danas ima kulturnu, estetsku, idejnu i odgojnu ulogu. Zanimljiva je njegova odgojna komponenta, jer pruža djeci mogućnost istraživanja i upoznavanja nekog sasvim drugačijeg svijeta. Povrh svega prikazuje mnogo novih i neproživljenih situacija u kojima bi se dijete moglo zateći pa promatra kako će drugi reagirati i riješiti problem. Dijete gleda i uči mogući ishod situacije, preispituje se i razmišlja kako bi postupio na mjestu junaka. Što se tiče obrazovne strane filma, može dijete naučiti mnogo o vlastitoj ili nekoj stranoj zemlji, ljudima, običajima i povijesnim događajima. Također razvija empatiju, emocije kako bi bolje razumjelo postupke drugih ljudi preko glavnih likova u filmu. Djecu u filmu privlači humor, akcija, vedrina te neobične nesvakidašnje situacije. U predškolskoj dobi dijete gleda kraće filmove, najčešće animirane. Shvaća cjelinu, a ne samo detalje. Težak (1990) smatra da im gledani film obogaćuje maštu i osjećajnost te ih potiče na stvaralaštvo u igri i crtanju.

Privući gledatelja osnovna je uloga filma, misli Hatipović (2013), a zatim tog istog gledatelja educirati, objasniti mu pojave, događaje i stilove u društvu. Uživiljenost u filmski svijet ima za posljedicu potrebu za pronalaženjem sebe. Samoprepoznavanje u prikazanu svijetu ostvaruje se poistovjećivanjem s nekim likom. Postaju važne samo osobine filmskog lika. Slična je situacija s identifikacijom s ličnostima nekog romana, pripovijetke, filma. Proživljavaju se avanture, uspjesi i razne druge situacije koje se tajno priželjkuju, ali su u realnosti nedostupne. Empatija koju gledatelj posjeduje temelji se na procjeni događaja iz perspektive glavnog protagonista filma i na razumijevanju njihovih osjećaja. U konačnici, smatra Hatipović, suosjećanje prati želju da se osobe potpuno poistovjete s likovima i događajima u filmu, što može dovesti do pozitivnih ili negativnih učinaka. Važno je, stoga, ispravno se postaviti, naročito u odgoju mlađe populacije, kako bi se smanjile loše strane utjecaja filma, a dobre istaknule, a naposljetku primijenile u odgoju.

I u igranom filmu valja potražiti obrazovne sadržaje, smatra Vrabc (1967). Takav film emitira određene sadržaje i ideje o svijetu - prirodi, životu, čovjeku i čovjekovim djelima. Likovi pokazuju osobine ljudske prirode: vrline, poroke, nade i razočarenja, sposobnosti i nemoći. Djeca imaju težnju nešto naučiti te je ujedno to jedna od pozitivnih vrijednosti igranog filma.

Vlahov i Grgurević (2011) tvrde da bi dijete najprije trebalo promatrati svijet oko sebe, a zatim kroz kameru. U kameri će se skrivati pojedinosti te otkriti nove

vrijednosti u spajanju sličica koje u prirodi ne stoje jedna do druge. Navode da je dječja mašta bujna i da je treba razigrati te da treba dijete staviti u položaj istraživača kako bi i sam otkrio vrijednost pokreta i položaja kamere kako bi kasnije i sam mogao eksperimentirati.

Prema Dvoniković-Bordo (1996) jedini uvjet prema kojem bi se neki film nazvao animiranim jest to da je snimljen sličicu po sličicu. Animirati znači oživljavati nešto, a animator je osoba koja je u filmu stvaralac koji oživljava crtež ili predmet. Da bi se napravio film, nije dovoljno samo pokrenuti objekt, već ga osmisliti i dati mu dušu. Primjerice, u stvarnom se filmu snimi realni pokret kako bi se u reprodukciji dobio taj isti realni pokret. S druge strane, u animaciji se stvara pokret objekta kako bi se u reprodukciji dobio nestvarni pokret. Kad se animira predmet, pokreće se pred kamerom kao gotov objekt. Prilikom animacije crteža nema se stvarni objekt koji se može pokretati, već se stvara i objekt i pokret. Rezultat toga je crtani film, dakle vrsta animiranog filma, djeci najprimjerenija vrsta.

5.1. Walt Disney

Prepoznatljivo ime svjetske animacije, svojevrsni brand, svakako je Walt Disney. Disney je karijeru započeo kao crtač reklama za novine, časopise i kina. Htio je postati redatelj, no bezuspješno, pa se vratio crtanju. Ubrzo je napravio seriju kratkih animiranih filmova o djevojčici Alisi. Unatoč svim preprekama koje su mu se stalno nalazile na putu, Disney nije odustao. Umjesto toga, doživio je nevjerojatan uspjeh. Stvorio je novi animirani lik koji je u kratkom vremenu postao prava zvijezda – Mickeya Mousea. Zanimljiva je činjenica kako je Mickeyu do 1946. godine glas posuđivao sam Disney. Uručen mu je Oscar za kreiranje Mickeya Mousea, a pet godina nakon toga prikazan je njegov prvi dugometražni animirani film *Snjeguljica i sedam patuljaka*, a koji je nagrađen s osam Oskara. Ideja o izgradnji zabavnog parka *Disneyland* nastala je 1940-ih godina na jednom od brojnih Disneyevih putovanja. Disney je želio stvoriti zabavni park gdje bi se njegovi zaposlenici igrali s djecom, a najveća želja mu je bila da bude okružen željeznicom. To je bio prvi tematski zabavni park na svijetu u kojem su oživjeli Disneyevi animirani junaci, a otvoren je u gradiću Anaheimu, južno od Los Angelesa. Počeo je planirati izgradnju još većeg zabavnog parka *Disney World*, no 1966. godine dijagnosticiran mu je rak pluća te je umro u 65.

godini života. Walt Disney je bio veliki sanjar i vizionar koji je na svom putu do uspjeha doživio brojne uspone i padove. Međutim, svojom upornošću i ambicioznošću stvorio je golemo carstvo i svijet mašte koji ni nakon njegove smrti ne prestaje rasti. Ono što je najvažnije od svega jest da je svojim radom uveselio brojnu djecu širom svijeta i unio barem malo magije u njihov svijet, što je zapravo i čar djetinjstva (Katona, 2013). Tijekom njegovog života nastali su i brojni crtani filmovi poput *Snjeguljice i sedam patuljaka*. To je filmsko ostvarenje osvojilo publiku za što je nagrađen Oscarom. *Pinokio*, *Pepeljuga*, *Trnoružica*, *101 Dalmatinac* itd. su filmovi koji su nastavili osvajati publiku. O njihovoj popularnosti svjedoči i činjenica da su se na temelju svih njegovih crtanih filmova počeli stvarati i prerađivati pravi filmovi s glumcima.

5.2. Analiza crtanog filma "Snjeguljica i sedam patuljaka"

Snow White And The Seven Dwarfs. Producent: Walt Disney. Uloge: Snjeguljica: Adriana Caselotti, Kraljica: Lucille La Verne, Princ: Harry Stockwell, Lovac: Stuart Buchanan, Ogledalo: Moroni Olsen, Učo: Roy Atwell, Ljutko: Pinto Colving, Glupko: Eddie Collins, Stidljivko: Scotty Mattraw, Srećko: Otis Harlan, Kihavko: Billy Gilbert, Pospanko: Pinto Colving. Godina objavljivanja filma je 1937.

Tema

Tema crtanoga filma *Snjeguljica* jednaka je književnoj i radijskoj bajci, a to je uzastopno pokušavanje zle kraljice da ubije Snjeguljicu koja bježi te se nastani kod sedam patuljaka. Iako je sudbina sustiže, slijedi sretan završetak.

Dobro i zlo

Crtani film započinje otvaranjem knjige u kojoj se, povrh ostalih priča, nalazi i priča o *Snjeguljici i sedam patuljaka* na koju se i otvara stranica knjige. Motivom knjige ukazuje na to da bajka ima predložak u obliku književnog teksta. Slijedi klasičan početak bajke u kojem je istaknuto da je jednom davno živjela jedna mala princeza imena Snjeguljica. Kao u književnoj i radijskoj bajci, nema određivanja vremena i mjesta radnje: *Nekoć davno živjela je ljupka mala princeza imena Snjeguljica*.

Razrada teme, s obzirom na književnu i radijsku bajku, je drukčija budući da je njena uobražena i zločesta maćeha strahovala da će jednoga dana ljepota djevojke zasjeniti njenu. Obukla ju je u dronjke i natjerala da radi kao služavka. Fizički izgled Snjeguljice je vidljiv i podudara se s opisom koji se nalazi u bajci braće Grimm, dok se maćehina osobnost uočava iz ophođenja prema drugima: *Podla i zločesta kraljica, njena maćeha strahovala je da će jednoga dana Snjeguljičina ljepota nadići njenu. Stoga ju je odijevala u dronjke i slila je da radi kao služavka.*

Opisi

U filmskom mediju dominira slika, pa ukoliko književni predložak ne obiluje opisima, u crtanom se filmu to na neki način mora nadoknaditi. U kadru je veliki bijeli dvorac i maćeha ispred svog ogledala. Ima veliku krunu na glavi i ne vidi joj se kosa, bijede je kože, ogrlice zlatne kao kruna s crvenim krugom u sredini, a tijelo joj krasi i obavija velika ljubičasta haljina s bijelom kragom do pola lica te crnim plaštom koji se počne vijoriti čim prizove ogledalo. Prizivanje ogledala prikazano je vrlo dinamično. Kako ona diže ruke, čuje se vjetar te se u ogledalu vide munje. Kamera je okrenuta prema zrcalu gdje se vidi njezin odraz. Već iz izgleda lika možemo zaključiti kakvu osobnost ima kraljica zajedno s tamnim i mračnim prostorom u kojem boravi. Iako joj ogledalo nije odgovorilo imenom tko je najljepši, prilikom opisa djevojke, ona odmah zaključuje da se radi o Snjeguljici, čiji je fizički izgled karakterističan i lako prepoznatljiv.

Značajni element svakog filma je uporaba glazbe i glazbenih motiva. Likovi pjevaju i glazbom izražavaju svoje emocije, što je karakteristika i radijske bajke. Značajniji otklon od originalne bajke jesu scene s početka filma. Naime, princ je tada Snjeguljicu ugledao kako pjeva te joj se pridružio. Radi se o segmentu kojeg nema u književnoj i radijskoj bajci. Vidljiva je i simpatija između princa i Snjeguljice, a njegov fizički izgled u potpunosti odgovara njegovom uglađenom, pristojnom i dobrom ponašanju: *Jednu pjesmu neprestano pjevam, jedna ljubav samo za tebe.* Kraljica je puna zavisti i ljubomore promatrala cijeli prizor, a kulminacija je uslijedila kada je naredila lovcu da ubije Snjeguljicu i donese njeno srce. Zanimljiv motiv jest izgled kutije koju je pružila lovcu a u kojoj je trebao donijeti Snjeguljičino srce. Kutija je bila ružičaste boje s narančastim srcem u sredini i mačem probodenim kroz njega čime se na ublažen način vizualizira zahtjev koji mlađoj publici može biti zastrašujući.

Zastrašujuća može biti i scena Snjeguljičina trčanja kroz šumu; uočava se njezin strah, izgubljenost i dezorijentiranost u prostoru. Motiv tamne i sablasne šume još više pojačava dojam mističnosti. Od tolikoga straha u njenim očima sve je nalikovalo na čudovišta koja je promatraju i slijede.

U filmu se često koristi motiv životinja koje pomažu djevojci u raznim nedaćama. Tu su uz nju kada je tužna i pomažu joj da se odmori pokazavši joj kuću patuljaka koju zajedno čiste. Razrađene su scene u kojima je vrlo maštovito, slikovito i smiješno prikazana cijela akcija čišćenja sa životinjama koje stalno nešto smiješno izvode i služe kao jedan od bitnih motiva cijele bajke. Karakteri patuljaka mogu se prepoznati već iz njihove pojave. Naizgled izgledaju vrlo preplašeno i izgubljeno ne znajući što napraviti, ali vremenom skupe hrabrost suprotstaviti se nekome tko je ušao u njihovu kućicu. Cijela scena njihovog provjeravanja i skrivanja je vrlo humoristična i zabavna.

Snjeguljičina ljepota predstavlja važnu komponentu jer su patuljci iz tog razloga odustali od njezina ubojstva. Nakon što se ljepotica probudila, bio je vidljiv strah od nepoznatog s obje strane.

Zanimljiva je nesklonost patuljaka prema održavanju osobne higijene, a prikazana je kao njihov strah od vode. Cijela scena kupanja je humoristična te uzastopno pjevaju i zabavljaju se. Iz ovih i sličnih kadrova mogu se prepoznati odgojni elementi crtanog filma. Osim potrebe za održavanjem osobne higijene, naglašava se i potreba za održavanjem čistoće u prostoru u kojem se boravi. U tim situacijama Snjeguljica patuljke uči poželjnom i prihvatljivom ponašanju što na djecu, svakako, može pozitivno utjecati.

Kulminacija radnje

Kraljica je iz dvorca izašla nekim mračnim putem i sjela u čamac te krenula niz rijeku koja je prolazila donjim odajama dvorca prema vanjskom svijetu. Kad je izašla iz čamca kretala se kroz šumu. Cijelo vrijeme kreće se u mraku, kroz maglu, što je još više naglašavalo stravu, mističnost i zlo koje se sprema.

Drugog jutra na izlasku iz kuće patuljak upozori Snjeguljicu da zla kraljica pomoću čarolije može svašta i da ne otvara nikome, čime je iskazana njihova briga. Snjeguljica je, okružena životinjicama, pjevala i kuhala, dok se nije prestrašeno trgnula. Na prozoru se pojavila zastrašujuća starica. Čak su se i životinjice prestrašile pa su sve pobjegle; nagovješćuje se zlo koje je došlo i koje će se tek dogoditi. Ptičice

su opkolile staricu te je stale napadati i njoj ispadne jabuka. Starica se počne pretvarati da je srce izdaje zatraživši pomoć mlade Snjeguljice, koja dobra i mila, pomoć i pruža. Oprezne životinje naslutile su zlo i odmah su otišle u šumu po patuljke.

Kraljičina mudrost vidljiva je samim time što je Snjeguljicu uspjela pridobiti jabukom koja ispunjava sve želje znajući da tome neće moći odoljeti. Djevojčina lakomost i nada za ispunjenjem želja i pronalaska ljubavi odvele su je u smrt kada je probala jabuku: *Ovo nije obična jabuka, to čarobna jabuka želja. Jedan griz i svi tvoji snovi će se ostvariti.*

Kazna i nadvladavanje zla

Starica se počne zlokobno smijati i munje počnu sijevati. Kada izađe iz kuće, počne padati kiša što je odraz zla koje se upravo dogodilo. Opazili su je patuljci i potrčali su prema njoj čim su je ugledali. Kada je htjela baciti kamen na patuljke, u njega je udarila munja i kamen ju je povukao sa sobom. Način smrti joj dolikuje, sukladno njenoj zlobi i tami koja je uvijek bila prisutna u njenom srcu i oko nje.

Patuljci su Snjeguljicu položili na veliki krevet. Soba je bila zamračena i puna svijeća koje su gorjele u mraku pored kojih su patuljci plakali. U pozadini se čuje tužna glazba i jecaji patuljaka. Životinje cijelu situaciju tužno promatraju kroz prozor stojeći na kiši. Bila je tako lijepa, čak i mrtva, da patuljci nisu imali snage pokopati je. Napravili su lijes od stakla i zlata i zadržali njezinu vječnu ljepotu unutar njega. Lijes je bio na povišem brdu ispod predivnog stabla okruženog cvijećem. Uto je došao princ i ugledao je te stao pjevati. Približio se lijesu i poljubio je. Nedugo zatim ona je otvorila oči. Postoje vidljive promjene naspram književne i radijske bajke gdje je Snjeguljica oživjela jer se jedan od onih koji su nosili lijes spotaknuo. Njezin povratak u život razveselio je i životinje i patuljke. Ona se oprostila sa svim patuljcima i poljubila ih te im stala mahati. Princ i Snjeguljica zajedno su otišli uz zalazak sunca prema dvorcu koji se nalazi u oblacima. Njena dobrota je na kraju ipak nagrađena. Uz karakteristični početak, prepoznatljiv je i kraj sa sretnim završetkom.

Karakteristike crtanoga filma Snjeguljica

Izražajne mogućnosti filma su raznolike i što se moglo vidjeti prilikom ove prezentacije bajke. Prisutna je fizička karakterizacija svih likova samim time što se

oni na ekranu zaista i vide. Međutim, s druge strane, nije omogućeno slobodno zamišljanje, kao kod književne i radijske bajke.

Na filmu radnja traje duže, ubačene su razne scene, vidljivo je pomicanje kadra i zumiranje važnih stvari i situacija koje se žele naglasiti. Ljepota Snjeguljice je vrlo efektno prikazana, kao i upotreba životinja kao suputnika. Film je pružio posve drukčiju percepciju bajke jer su ostvareni i slika i zvuk, a upravo u tome leži jedna od važnijih izražajnih mogućnosti filma.

Svaki medij je na sebi svojstven način prikazao bajku. Međutim, nije se izgubio temelj, kao primjerice Snjeguljičin izgled, njezin karakter i zloba maćehe. Iako početak nije jednak u svakom prikazu, kulminacija je ista, a to je da je Snjeguljica zagrizla jabuku. U književnom i radijskom prikazu je oživjela nakon što je izbacila dio progutane jabuke, dok je u filmu oživjela zahvaljujući poljupcu princa. Bez obzira na sve raznolikosti, završetak je sretan u sva tri slučaja.

Etička i moralna poruka

Djelo uči o dobroti, zahvalnosti, prijateljstvu i vjeri u ljude. Međutim, s druge strane, treba biti pažljiv i ne previše naivan jer čak i prevelika vjera i dobrota može stajati života i tuge. Na kraju se isplati biti dobar i činiti dobro jer upravo u tome leži sreća i zadovoljstvo života.

6. Lik u književnom, radijskom i filmskom mediju

U književnom se djelu, smatra Diklić (1989) emocije, raspoloženja i strasti mogu imenovati i opisati riječima, no u filmu to nije jednostavno prezentirati. Želi naglasiti da se gledatelji više povezuju s filmskim junakom nego čitatelji književnog djela, jer film slikom u pokretu i zvukom emocionalno više veže gledatelja za samog junaka i njegovu sudbinu te doživljava. Zaključuje da književni i filmski lik utječu na razvijanje raznih sposobnosti, primjerice na promatranje, opažanje te posebice na razvijanje etičkih i humanih vrijednosti mladih ljudi.

Uspoređujući filmski lik s književnim, može se uočiti da film dostavlja *gotov proizvod*. Ono što je ponuđeno je jednostavno takvo, nema mjesta drugom zamišljanju fizičkih karakteristika lika. Mnogo bajki, novela i romana prvo je napisano, a zatim pretočeno u film. Vide se jasnije razlike, kako u sadržaju, tako i u punini doživljaja. Radnja je u pisanom formatu razrađenija te opširnije opisana, dok film ipak sažima određena događanja.

6.1. Karakterizacija lika u književnom, radijskom i filmskom mediju

U književnoj bajci nije osobito istaknuta fizička ni psihička karakterizacija likova. Uglavnom se ističu temeljna obilježja glavnoga lika Snjeguljice, a to su samo njena blijeda put, rumenilo lica i crna kosa. O samoj osobnosti likova saznaje se prilikom opisa okoline i ponašanja lika. Primjerice, kraljica je boravila u mračnoj i naizgled hladnoj prostoriji kao što je i ona sama. Bila je ljubomorna i zavidna pa se saznaje njena negativna osobnost. Snjeguljičina psihološka karakterizacija nije iznijeta, već iz njenih postupaka dobrote, vjere, pomoći drugima i prijateljstva može se zaključiti da je dobra i pozitivna osoba. Saznajemo da su patuljci mali. Pored toga nema detaljnije karakterizacije. Što se tiče osobina, može se zaključiti da su iznimno oprezni, ali i dobri, zavoljeli su Snjeguljicu i pružili joj utočište. Duboko su žalovali za njom i nisu je samo tako htjeli napustiti i pokopati, već su joj napravili stakleni lijes da je mogu gledati.

Što se tiče radijske predodžbe, može se zaključiti da su Snjeguljica i maćeha okarakterizirane na temelju njihovog glasa, pjevanja i izražavanja. O zlobi kraljice

saznaje se iz njezinog zlobnog glasa te pakosnih riječi koje pritom izgovara želeći nauditi Snjeguljici. Snjeguljica pjevuši, ima vedar i topao glas te se lijepo ophodi prema drugima iz čega se iščitava njena dobrotu. Nadalje, pojava patuljaka naznačena je malenim stvarima koje je Snjeguljica našla u njihovoj kućici, ali i zbog glasića koji su nalik na dječje.

U filmu najviše do izražaja dolazi fizički izgled likova. Kratka crna kosa, crveni rajf u obliku mašne i haljina u nekoliko boja fizičke su odlike Snjeguljice. Voli pjevati te pjesmom iskazuje svoje raspoloženje koje je upotpunjeno kretnjama i izrazima lica. Film svoja obilježja vrlo dobro koristi za prikaz likova, posebice zato jer je ukomponirano vizualno i auditivno.

Kraljica je prikazana na drukčiji način. Toliko je dramatična i mračna da gotovo djeluje zastrašujuće te se stapa s njenom zlobom koja se odmah na početku da iščitati iz njenih postupaka. Lijepog je, ali pomalo zastrašujućeg izgleda, što u potpunosti pristaje njenom karakteru. Predivni plašt ljepote prikrio je loše ponašanje i tamno srce.

Patuljci su prikazani kao maleni, simpatični, veseli i vrckavi. Vrlo su smiješni i nespretni što odaje dozu humora u svim scenama kada nešto rade. Međutim, vrlo su oprezni i ne vjeruju svakome. Pažljivi i dobronamjerni, odgojno djeluju i u trenutku kada ne žele napustiti Snjeguljicu, iako je prošlo jedno cijelo godišnje doba.

Princ i lovac su sporedni likovi i nisu posebno okarakterizirani. Međutim, iz njihovih postupaka da se zaključiti da su dobronamjerni i pozitivni likovi koji nastoje pomoći Snjeguljici.

Svaki medij je koristio svoje karakteristike kojima bi mogao najbolje prikazati odabranu bajku. Književna narodna bajka čitanjem i tekstom pruža mogućnost samostalnog zamišljanja i kreiranja vlastite slike likova i prostora bez ikakvog nametanja. Zbog toga se čitanju treba posvetiti s velikom pažnjom i koncentracijom.

Radijska bajka raspolaže svojom moći zvučnog efekta koja je njeno temeljno obilježje. Upravo iz razloga jer se koristi samo zvukom, nastoji što vjerodostojnije prikazati likove i cijelu radnju, uz stalno upotrebljavanje raznih zvukova, glazbe i zvukova iz prirode.

Filmska bajka pruža uvid u posve drukčiji svijet. Raspolaže i slikom i zvukom i upravo to najbolje iskorištava. Gledatelja vodi u već serviran svijet koji samo treba pratiti i u potpunosti mu se prepustiti. Likovi se vide i čuju, stoga nije potrebna

posebna fizička karakterizacija; dok je psihološka karakterizacija vidljiva iz njihovih postupaka i ponašanja.

Svaki medij je svojstven i poseban na svoj način te svaki upotrebljava svoje najjače sredstvo prilikom prikazivanja likova i cjelokupnog dojma. Na korisniku je odabir, na roditelju, učitelju i djetetu. Djeci treba nuditi sva tri medija, a kasnije će oni sami odlučiti što je njima najzanimljivije.

7. Zaključak

Tri su umjetničke sastavnice prilikom obrade lika i njihove posebnosti; književna, radijska i filmska. Svaka umjetnost: književna, radijska i filmska, ima svoje načine viđenja i predstavljanja lika primaocu. Sredstvo primanja informacija kod radijskog medija je samo sluh, ali moguće je udubiti se i proživjeti priču ili informaciju samo na temelju glasa i raznih drugih zvučnih efekata. Valja uključiti maštu i mogućnost zamišljanja i predočavanja onog što je iskazano samo zvučnim valovima.

Književna umjetnost, s druge strane, nudi drugačiji prikaz lika i same priče. Lika se prikazuje pomoću uporabe raznih izražajnih sredstava koja upotpunjuju njegov opis. Čitanje knjige omogućava krajnjem korisniku maštanje, stvaranje svoje slike zamišljenog. U tome leži čar knjige, jer ni jedna osoba neće isto predočiti izgled lika osim po njegovim bitnim karakteristikama.

Filmska umjetnost nudi nešto drukčije. Film daje i sliku i zvuk, a što se tiče prikaza likova, oni su fizički prisutni i nema prostora za imaginaciju. Mlađa publika osobito voli smiješne stvari i životinjice koje se u crtanom filmu ponašaju onako kako inače ne bi, što uvelike daje dozu zainteresiranosti

Film je, od ponuđenih medija, najnovija vrsta i vrlo je zanimljiv za prikazivanje bajki. Ima osobinu vizualizacije i mogućnost auditivnog izričaja. Sveprisutno je stalno pjevanje i plesanje što stvara veselu atmosferu. Film je jedinstven medij koji, ukoliko se zna pravilno i dobro primijeniti, može dati iznimno pozitivne rezultate.

8. Literatura

- Bačić Lj. i sur. (1970.) *RTV pedagogija*. Zagreb: Radio televizija Zagreb, "Mladost" Zagreb.
- Bošnjak B. (2004.) *Čarobni prostor mašte i dokumenta : zbornik radova o radio-dramskom stvaralaštvu*. Zagreb: Hrvatski radio.
- Braća Grimm (1989.) *Bajke*. Zagreb: Mladost.
- Crnković M. (1990.) *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
- Crnković M. i Težak D. (2002.) *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1955.g.* Zagreb: Znanje.
- Diklić Z. (1989.) *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga.
- Diklić Z. (1978.) *Književni lik u nastavi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Diklić Z. i sur. (1996.) *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: Divič.
- Dovniković-Bordo B. (1996.) *Škola crtanog filma*. Zagreb: Prosvjeta.
- Mikić K. (2001.) *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa.
- Mučalo M. (2010.) *Radio: medij 20. stoljeća*. Zagreb: AGM
- Novak B. (2006.) *Leksikon radija i televizije*. Zagreb: Masmedia.
- Peruško Z. (2011.) *Uvod u medije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk: Hrvatsko sociološko društvo,
- Pintarić A. (1999.) *Bajke: pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska.
- Solar M. (1997.) *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Solar, M. (2005.) *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Škreb Z., Stamać A. (1983.) *Uvod u književnost*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Težak D. (1990.) *Dječji junak u romanu i filmu*. Zagreb: Niro "Školske novine".
- Tomaševski B. (1998.) *Teorija književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Vrabec M. (1967.) *Film i odgoj: osnovne teorije filmskog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Žderić J. (2009.) *Medijska kultura djece i mladih; mogućnosti i zamke*. Zagreb: Udruga medioteka.

Online izvori:

Blanuša Trošelj D., Srića S. (2014.) Tv-sadržaji i slobodna igra djece u vrtiću. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*. [Online] 16 (1). str. 41. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=176612 [Pristupljeno: 25. listopada 2016.]

Grgurević, I., Fabris K. (2012.) Bajka i dijete s aspekta junaka usmenoknjiževne i filmske bajke. *Metodički obzori*. [Online] 7 (1/14). str. 163. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=117137. [Pristupljeno: 29. rujna 2016.]

Hatipović M. (2013.) Odnos filma i gledatelja. Dostupno na: <http://www.djecamedija.org/?p=2653>. [Pristupljeno: 25. listopada 2016.]

Katona M. (2013.) Walt Disney - od sanjara do magnata. Dostupno na: <http://www.djecamedija.org/?p=3381> [Pristupljeno: 25. listopada 2016.]

Marinčić P. (2014.) *Djeca najčešće koriste medije radi zabave*. Dostupno na: <http://www.djecamedija.org/?p=4009>, [Pristupljeno: 25. listopada 2016.]

Rodek, S. (2007.) Modeli istraživanja medijskog učinka u odgoju i obrazovanju. *Školski vjesnik*. [Online] 56(1/2). str.8. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=122937. [Pristupljeno: 28. rujna 2016.]

Sapunar, M. (2000.) Radio u 21. stoljeću. *Politička misao: časopis za politologiju*. [Online] 37 (1). str. 205. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=43394. [Pristupljeno: 30. rujna 2016.]

Vlahov S. i Grgurević I. (2011.) Film u dječjoj radionici na primjeru Društva Naša djeca Motovun. *Metodički obzori*. [Online] 6 (2) str. 165., 166. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/71292>

[Pristupljeno: 03. listopada 2016.]

9. Sažetak

U današnjem svijetu mediji igraju vrlo važnu ulogu što se tiče njihove same upotrebe i shvaćanja. Ponekad nismo uopće svjesni njihovog utjecaja na nas. Danas nam se nude razne vrste medija kroz koje možemo na različite načine protumačiti isti pogled na lik.

Književno djelo nam nudi pogled zamišljanja lika na temelju pročitano. Posebnost književnog djela leži upravo u tome što je stvar svega prepuštena mašti.

Radio kao medij daje nam prikaz lika samo putem slušnog osjetila. Treba stvarati sliku određenog lika temeljem onoga što čujemo. Nude se zvučni opisi likova, ambijenta, razni zvukovi i glasovi likova što nije ponuđeno čitajući djelo. Ovdje je pružena prilika da znamo kakav glas ima lik i jasnu sliku raznih zvučnih efekata.

Film pruža i sliku i zvuk, sve što možemo doživjeti svojim osjetilima. Već je prikazan i formiran cjelokupni izgled lika, tako da je za sve gledaoce isti fizički izgled lika. Psiha lika prikazuje se postepeno njegovom mimikom, postupcima, pokretima tijela, razmišljanjima i postupanju prema svojoj okolini. S obzirom da je najsvremeniji medij od ovdje prikazanih, djeca ga najčešće i koriste.

Svaki medij je jedinstven na svoj način i pruža ono što drugi ne može. Njihova raznovrsnost, koja je u radu prikazana na primjeru bajke Snjeguljica braće Grimm, poticajna je za korištenje u radu s djecom.

10. Summary

In today's world medias have a big role about their using and understanding. Sometimes we are not even aware how big affection they have on us. Today we have all kinds of media throw which we can see the character.

Literary work gives us a different way to see the character throw what we read. Specialty of literary work is that everything is up to our imagination.

Radio as media gives us review of the character throw what we hear. We need to create picture of the character based on what we hear. We have audio description of the characters, environment, all kinds of sounds and voices of the characters what is not given to us reading literary work. We have opportunity to know what kind of voice the character has and the clean perspective of all kinds of sounds.

Movie gives us the picture and the sound, everything we can sense. The main image of the character is already formed, so the physical look is the same for all audience. Psyche of the character is progressively showing with mime, procedures, movement of the body, the way of thinking, and treatment to the environment. Considering that it is the most modern media of all presented, children uses it more than others.

Every media is unique on his own way and each one of it gives us something special. Their diversity, which is on paper showed on example of fairytale Snow White from brothers Grimm, is very encouraging for work with children.